

Данная статья презентует виденье автором проблем современного образования и путей их решения. Определяя стратегической задачей качественного современного университетского образования мотивацию к познанию, автор предполагает возможность использования ноэтики как ключа не только к знаниям, как таковым, но и к пониманию и осознанию знаний.

Ключевые слова: *ноэтика, теория о ноосфере, теория о глобальных проблемах, научная мысль, система образования.*

This article presents author's views at modern education problems and ways of that problems solving. Defining motivation to perception as a main task of qualitative modern university education, author assumes Noetic using as a key not just to knowledge, but to understanding and perception of knowledge as well.

Key words: *Noetic, Noosphere theory, Global problem theory, scientific idea, education system.*

Кузьменко О. М., аспірант, молодший науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії освітології Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна

АНТИЧНІСТЬ: СПРОБА ОСМИСЛЕННЯ ВИТОКІВ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Визначено, що у період Античності було обґрунтовано основні цілі, цінності та ідеали освіти; на основі філософських вчень перших теоретиків освіти — Піфагора, Сократа, Платона та Аристотеля — сформовано концепцію ліберальної освіти.

Ключові слова: *цілі та цінності освіти, ідеали освіченості, ліберальна освіта.*

Осмислення феномену освіти з античних часів було складовою частиною філософської діяльності, адже у той час філософія, наука й освіта функціонували нероздільно. Тому найбільший вплив на розвиток ідеї освіти здійснили видатні філософи того часу, серед яких — Піфагор, Сократ, Платон та Аристотель, що вивчали різні аспекти ідеї освіти на теоретичному та методологічному рівнях. Вінцем їхньої діяльності було створення справжніх прообразів навчальних закладів — Піфагорійського Союзу, філософської школи Сократа, Академії Платона та Лікея Аристотеля, що стало передумовою виникнення середньовічних університетів. Більше того, саме ідеї видатних античних теоретиків освіти, були переосмислені та узагальнені у XIX столітті В. фон Гумбольдтом та Дж. Ньюменом, які запропонували концептуальні моделі класичного Університету. Відтак, вивчення витоків ідеї Універси-

тету, як, власне, складової ідеї Освіти, варто починати з Античності — періоду, коли були визначені основні цілі, цінності та ідеали освіти.

Утвердженню філософії людини та формуванню освітніх ідеалів передував важливий період філософії природи, або натурфілософії, коли було сформовано концепцію вічного світу та утверджено віру в раціональне пізнання, яке, на думку більшості філософів, вважалося природною потребою людини. Сама ж людина зі своїм внутрішнім духовним світом та зовнішньою соціальною активністю стала об'єктом пізнання, починаючи із Сократа. Провідними філософами того періоду була сформована концепція самопізнання, основою якої була ідея загального та універсального Розуму, як найціннішого в людині. Саме пізнання божественної природи розуму і його всемогутньої пізнавальної сили було для більшості античних філософів змістом самопізнання. Так, вважалося, що організовуючи своє життя у відповідності з розумом, людина здатна вести найдостойніше існування і, за закликом Піфагора, могла «уподібнюватися Богу у міру сил». Для Аристотеля лише таке життя могло приносити найвище задоволення, адже для нього, як і для багатьох інших філософів того часу, людина — це насамперед розум («Нікомахова етика», книга 10).

Відповідно найвищою наукою була визнана філософія, що єдина вивчала, окрім інших наук, і саму себе. Загальноприйнятим став її поділ на науку про вдосконалення духу, або науку про добродесність, науку про правильне мислення та науку про природу. Такий поділ безпосередньо вплинув на формування освітніх завдань. Так, Аристотель зазначав, що з огляду на різні підходи щодо виховання, не з'ясовано, чи необхідно розвивати у дітей саме практичні нахили в їхній діяльності, чи ті, що повністю пов'язані з чеснотами, чи, нарешті, ті, що ведуть до вищих, абстрактних знань («Політика», книга 8). Пріоритетність практичної підготовки відстоювали софісти — перші вчителі, що навчали за плату. В основі їх вчення лежала методологічна установка, яка згодом дістала назву релятивізму. Відносність істини та змісту пізнання було підкреслено Протагором його відомою тезою, що «Людина — міра всіх речей». Відтак головним критерієм суб'єктивної істини була проголошена її корисність для людини.

На протигагу принципам утилітарної освіти, представниками якої були софісти, існувала концепція теоретичної, або ліберальної освіти. Відповідно до неї найбільшим благом (цінністю) було визнано знання, яке людина отримує завдяки розуму. Під розумом Цицерон, наприклад, розумів власне ум (mens), розважливість (consilium), мислення (cogitatio), розсудливість (prudentia) («Про природу богів»). Ідеалом освіченості стародавні мислителі вважали мудреця, який у своєму житті керувався ро-

зумом і жив по доброчесності. Для Платона таким був філософ-управитель, який осягнув «найвищу науку» (тобто філософію), набув уміння «бачити добро і здійснитися до нього», але не лишився назавжди на тій вершині, а виявив бажання зійти знову вниз «до тих в'язнів, аби розділити з ними їхні нелегкі клопоти...» («Держава»). Для Аристотеля ідеалом освіченості був філософ-учитель, який володів найзагальнішими знаннями і вмів не просто виявляти першопричини, а й навчати це робити інших. На думку мислителя, такий філософ мав займатися науковою діяльністю, адже тільки її «люблять задля неї самої, бо від неї нічого не буває, крім здійснення споглядання» («Нікомахова етика», кн.10).

Відтак, освітні ідеї провідних філософів античності заклали основи ліберальної концепції освіти, основним принципом якої було ставлення до знання як до самоцілі. Саму ж освіту розуміли як рух, метою якого є певне благо («те, заради чого» — за формулою Аристотеля); цей рух передбачав всебічний розвиток людини, спрямований на виявлення та реалізацію її внутрішніх потенцій та заповнення того, чого людині бракує від природи шляхом виховання.

Определено, что в период Античности было обосновано основные цели, ценности и идеалы образования; на основании учений первых теоретиков образования — Пифагора, Сократа, Платона и Аристотеля — сформировано концепцию либерального образования.

Ключевые слова: цели и ценности образования, идеалы образованности, либеральное образование.

It is defined, that the main educational aims and values have been described in Antiquity; the conception of the liberal education has been formed on the basis of Pythagoras's, Sokrates's, Platon's, Aristotle's teachings as the first theorists of education.

Key words: the educational aims and values, the ideals of education, the liberal education.